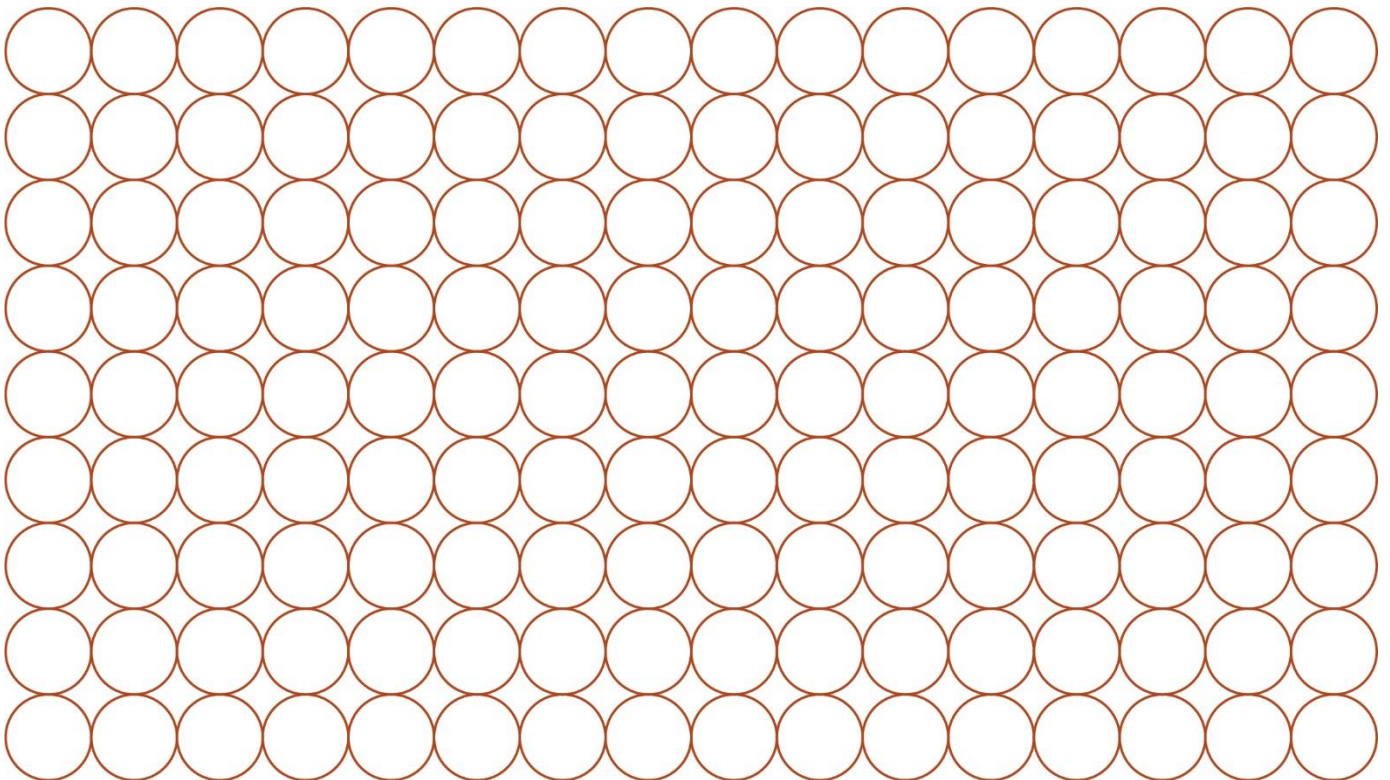

Kommentarmaterial till kursplanen i svenska

Anpassade grundskolan

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-591-7

Skolverket, Stockholm 2023

Innehåll

Inledning	4
Kommentarer till kursplanens syfte.....	5
Kursplanens långsiktiga mål	10
Kommentarer till kursplanens centrala innehåll	11
Innehållet i ämnet svenska	11
Läsa och skriva	12
Tala, lyssna och samtala	15
Texter.....	16
Språkbruk.....	19
Informationssökning och källkritik	21
Kommentarer till kursplanens bedömnings- och betygskriterier	23
Bedömnings- och betygskriterierna i ämnet svenska	24
Kriterierna för bedömning av godtagbara kunskaper i årskurs 3	25
Betygskriterierna i årskurserna 6 och 9	26

Inledning

Till varje kursplan finns ett kommentarmaterial. Det riktar sig till lärare, rektorer och andra som är verksamma inom skolväsendet. Avsikten med materialet är att ge en bredare och djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom texten i kursplanen. Materialet beskriver också hur det centrala innehållet utvecklas över årskurserna och vad lärare kan fokusera på när de gör bedömningar i relation till kriterierna för bedömning av godtagbara kunskaper och betygskriterierna.

Formuleringar som är hämtade direkt från kursplanen är genomgående kursiverade i texten.

Kommentarer till kursplanens syfte

Syftestexten riktar sig till läraren och beskriver de övergripande målsättningar som ska gälla för undervisningen i det aktuella ämnet. Syftet är därför en viktig del när lärare planerar och genomför undervisningen. Syftestexten avslutas med ett antal långsiktiga mål som avgränsar de delar av syftet som ligger till grund för bedömnings- och betygskriterierna.

Att skapa delaktighet

Att elever upplever delaktighet är avgörande för lärandet, utvecklingen och deras möjligheter att vara aktiva medborgare. Erfarenheter visar att elever i anpassade grundskolan riskerar att möta olika hinder för delaktighet i skolan och samhället i stort.¹ Undervisningen i anpassade grundskolan har därför en viktig uppgift i att ge eleverna förutsättningar att vara delaktiga i gemensamt lärande, olika undervisningssituationer, kamratgemenskapen samt i vardagens aktiviteter och samhällslivet.

Eleverna behöver olika mycket stöd. För att skapa förutsättningar för elevernas delaktighet måste stödet anpassas så att vuxnas omsorg inte inkräktar på elevernas autonomi och begränsar deras aktiva deltagande i undervisningen. För att kunna delta i undervisningen och få möjligheter att utvecklas mot skolans mål behöver eleverna också en miljö där omgivningen anpassar redskapen och kommunikationen efter elevernas förutsättningar.

Det finns flera aspekter av delaktighet som är viktiga i undervisningen. Tre av dessa handlar om att eleverna ska få utveckla sitt språk, uppleva engagemang och utveckla autonomi. Syftestexten i svenska lyfter fram hur undervisningen i ämnet ska bidra till att utveckla dessa aspekter av delaktighet.

Språket är ett redskap för att tänka, kommunicera och lära och är i sig en central aspekt av delaktighet. Kursplanens formulering om intresse för att läsa och skriva har koppling till aspekten engagemang. Att utveckla tilltro till sin språkförmåga har koppling till aspekten autonomi.

Avsnitten nedan följer syftestextens disposition, och de olika aspekterna av delaktighet kommenteras närmare i sitt sammanhang.

Tänka, kommunicera och lära

Ämnet svenska har ett stort ansvar för elevernas språkutveckling, för deras möjligheter att utveckla sitt tänkande och lärande och för deras förståelse för sig själva och andra människor. Redan i första meningen slår kursplanen fast att språket är ett *redskap för att tänka, kommunicera och lära*. Påståendet bygger på

---

¹ Se exempelvis Myndigheten för delaktighet. (2020). *Begränsade livsval – situationen för personer med intellektuell funktionsnedsättning*.

de teorier som menar att människans språk ger henne möjligheter att synliggöra och utveckla sina tankar. På så sätt är språket alltså betydelsefullt för tankeutvecklingen och lärandet, i både skolan och livet i stort. Språket utvecklas i samspel med andra och med hjälp av språket skapar vi vår identitet, förstår oss själva och andra och har möjligheter att ingå i gemenskaper med andra.

Språkförmågan påverkar också individens möjligheter att leva och verka i ett samhälle som kännetecknas av förändringar och där det ställs stora krav på förståelse och flexibilitet. Syftets skrivning att *ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts* vill peka på att svenskämnet, liksom de övriga språkämnena, har som ett av sina viktigaste uppdrag att ge eleverna möjlighet att utveckla relationer till sin omvärld.

Språket förändras och utvecklas kontinuerligt, och dagens arenor för språklig och social interaktion kommer sannolikt att se annorlunda ut i framtiden. Skolans uppgift är att förbereda eleverna för att leva i ett föränderligt samhälle där värderingar och kulturer möts och ge dem redskap för att kunna vara delaktiga och agera i samhällsfrågor av olika slag. Allt detta ska rymmas inom ramen för ämnet svenska.

Kunskaper i och om språket

Undervisningen i ämnet svenska ska syfta till att eleverna utvecklar *kunskaper i och om svenska språket*. Så inleds syftestexten för ämnet svenska och här slår kursplanen fast att en av ämnets huvudsakliga uppgifter är att ge eleverna de språkkunskaper de behöver.

Att ha kunskaper **i** ett språk innebär till exempel att kunna anpassa sitt uttryck till situation och mottagare. I den inledande delen av kursplanens syftestext anges att eleverna ska utveckla *tilltro till sin språkförmåga*. Kursplanen lyfter fram vikten av tilltro eftersom detta är grundläggande för att våga uttrycka sig. Att ha modet att använda språket är en förutsättning för att utveckla nya kunskaper om det. Undervisningen kan skapa förutsättningar för ökad tilltro om eleverna får tillfälle att pröva sig fram och får uppleva att de lyckas. Att ha tillräckliga kunskaper och känna sig trygg och säker när man talar och skriver innebär att på ett naturligt sätt kunna *uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften*. Kunskaper **i** ett språk innefattar också lusten och glädjen i att behärska språket så att man kan ta del av litteratur, film, teater och andra språkliga estetiska sammanhang.

Att ha kunskaper **om** ett språk innebär att man dessutom vet hur språket är uppbyggt och kan diskutera olika sätt att bygga en text eller andra språkliga uttrycksformer. Det innebär också att kunna formulera sig i tal och skrift på ett sätt som följer språkliga normer.

Det är främst genom undervisningen i svenska som dessa kunskaper ska utvecklas och befästas hos eleverna, så att de kan använda sitt språk med framgång i olika sammanhang. Kunskaper i och om språket skapar en trygghet som kan bidra till

att eleverna vågar delta i diskussioner och argumentera för sina åsikter. En språklig trygghet kan också bidra till att eleverna med hjälp av språket kan vrida och vända på sina tankar för att på så sätt få nya infallsvinklar.

Sist i syftestextens första stycke kopplar texten tillbaka till den för alla språk övergripande formuleringen om språkämnens ansvar för att eleverna ska få möjlighet att *utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära*. Det betyder att de inom ramen för undervisningen i svenska ska utveckla ett så rikt språk som möjligt, ett språk som också gör det möjligt för dem att studera vidare.

Läsa och skriva

Att kunna läsa och skriva är en självklar del av den språkförmåga som eleverna ska ges möjlighet att utveckla genom undervisningen. I syftet betonas att undervisningen ska stimulera elevernas *intresse för att läsa och skriva*. Engagemang i form av intresse är en egenupplevd aspekt av delaktighet. Genom att skapa goda förutsättningar, till exempel genom att aktiviteten är tillgänglig och att det finns ett meningsfullt sammanhang, kan en individs engagemang påverkas positivt.

Det är viktigt att eleverna får möjlighet att utveckla sin förmåga att ta del av olika texter och skapa egna texter i olika sammanhang och för olika syften. Ett syfte med undervisningen är därför att de ska få lära sig att uttrycka sig *i olika slags texter och genom skilda medier*. Eleverna ska inte bara få utveckla sin förmåga att skapa texter utan även att *bearbeta* dem. På så sätt blir de väl förberedda på det skrivande som förekommer i vidare studier och i arbetslivet.

Digitaliseringen påverkar våra former för kommunikation och våra möjligheter till samverkan kring texter. Eleverna behöver därför ges möjlighet att *kommunicera i digitala miljöer med interaktiva och föränderliga texter*, så att de kan ta del av digitala texter och själva delta i digital kommunikation och textskapande.

Det är angeläget att eleverna även får uttrycka sig med andra medel än det skrivna ordet. Därför anger kursplanen även att eleverna ska *stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer*. Dessa uttrycksformer kan vara film, teater, digitala presentationsprogram eller manuellt och digitalt bildskapande och är också viktiga delar av förmågan att kommunicera.

Söka och kritiskt värdera information

Eleverna lever i ett samhälle där de möter en stor mängd texter av olika slag. För att hantera denna mångfald behöver de kunskaper *om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor*. Undervisningen behöver därför ge eleverna erfarenheter av att söka och värdera information i varierade situationer och sammanhang. Det är också ett långsiktigt mål med undervisningen i ämnet.

Skönlitteratur och sakprosa

Skönlitteraturen har en framträdande roll i kursplanen, och ett syfte med undervisningen i svenska är att eleverna ska få *möta och utveckla kunskaper om skönlitteratur*. Undervisningen ska ge dem rika möjligheter att *läsa* och upptäcka glädjen i att med hjälp av litteraturen förflytta sig i tid och rum och ta del av andras berättelser. På så sätt kan de utveckla läslust och intresse för litteratur. Eleverna ska även få ta del av texter på annat sätt än genom egen avkodning, så att de ges möjlighet att arbeta med ett bredare urval av texter. Genom att *reflektera över skönlitterära verk i olika genrer* ska eleverna bli medvetna om olika skönlitterära verknytningsmedel och få möjlighet att relatera innehållet till egna erfarenheter, andra texter och olika sammanhang som kan bidra till en fördjupad förståelse av litteraturen.

Litteraturen kan bli en källa till inspiration och stöd för den som söker svar på frågor om sitt liv och sin omvärld. Den kan också ge kunskaper och insikter som är svåra att få på något annat sätt. Genom att eleverna får föra diskussioner om livsfrågor utifrån litteraturen kan undervisningen uppnå syftet att eleverna ska *utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden*.

Eleverna ska också få möta *olika former av sakprosa*. Detta innehåll delar svenskämnen med andra ämnen i skolan. I ämnet svenska kan sakprosa till exempel vara argumenterande eller informerande texter. Även i sakprosan får eleverna ta del av andras tankar och kunskaper om varierande frågor och därigenom bidrar den, precis som skönlitteraturen, till elevernas kunskaps- och identitetsutveckling.

Studier av *scenkonst och annat estetiskt berättande*, till exempel teater, film och bildkonst, ska också ingå i svenskundervisningen. Det är de berättande aspekterna av dessa uttryck som hör till ämnet svenska. Tekniker för att själv framställa bilder ryms mer i ämnet bild och det finns således goda möjligheter för de båda ämnena att samverka.

Språkets form och struktur

Genom skrivningen att eleverna ska utveckla *kunskaper om svenska språkets uppbyggnad* betonar kursplanen betydelsen av språkets form och funktion. Tanken är att sådana kunskaper behövs för att kunna kommunicera på ett rikt och nyanserat sätt. Att ha kunskaper om språkets uppbyggnad ger trygghet i den egna språkförmågan och en möjlighet att diskutera språkfrågor samt göra språkliga val.

Språkbruk

Ett viktigt syfte med undervisningen i svenska är också att eleverna ska få kunskaper om *hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier*. Det ger dem möjligheter att bli så säkra i sitt språk att de kan, vågar och vill uttrycka sig i allehanda situationer.

För att kunna uttrycka sig på ett fungerande sätt i olika sammanhang krävs en medvetenhet om hur det egna sättet att kommunicera påverkar mottagaren. I syftestexten är det formulerat som att undervisningen ska bidra till att eleverna får *förståelse för att sättet man uttrycker sig på kan få konsekvenser för en själv och för andra människor*. I detta ingår att eleverna ska förstå att ord och uttryck har olika värdeladdning. Genom att anpassa sitt val av ord och uttryck efter sammanhanget kan de nå längre i sin kommunikation. Förståelse för att man kan kränka andra människor genom sättet man väljer att uttrycka sig på, kan också ge bättre förutsättningar att *ta ansvar för det egna språkbruket i olika sammanhang och medier*.

Digitaliseringen ger rika möjligheter att kommunicera oberoende av tid och rum, samtidigt som den innebär vissa utmaningar. Det kan till exempel vara svårt att kontrollera vem som tar del av texterna och hur de används. Eleverna behöver därför få lära sig om olika möjligheter och risker som är förknippade med kommunikation i digitala miljöer, både för sin egen skull och för andras.

Kursplanens långsiktiga mål

Kursplanens syftestext avslutas med ett antal långsiktiga mål. Dessa är avgränsade till de delar av syftet som ligger till grund för bedömnings- och betygskriterierna. De långsiktiga målen innehåller inte sådant som elevernas socioemotionella utveckling, värderingar, beteenden eller intresse för ämnet. Dessa områden är viktiga när lärarna planerar, genomför och utvärderar sin egen undervisning, men ska inte vara underlag för bedömning och betygssättning.

De långsiktiga målen i ämnet svenska är

- *förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt med andra former för kommunikation,*
- *förmåga att läsa och reflektera över skönlitteratur och andra texter, och*
- *förmåga att söka information från olika källor och värdera dessa.*

Kommentarer till kursplanens centrala innehåll

Det centrala innehållet i kursplanen anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. Det är uppdelat i kunskapsområden som i sin tur består av ett antal innehållspunkter. Dessa ska uppfattas som byggstenar som kan kombineras på olika sätt och väga olika tungt i undervisningen. I planeringen kan de enskilda punkterna i det centrala innehållet kräva olika mycket utrymme i undervisningen, beroende på vad de omfattar och på elevgruppens behov och förutsättningar. Kunskapsområdena bör alltså inte ses som separata arbetsområden för undervisningen, utan kan kombineras på de sätt som läraren bedömer som mest lämpligt för att uppnå syftet med undervisningen för elevgruppen.

Exempel i innehållet

I det centrala innehållet förekommer vissa exempel. De förtydligar innehållets inriktning, men är inte uttryck för att de bör prioriteras framför andra alternativ. Till exempel anges i årskurserna 4–6 att eleverna ska möta innehållet *informationssökning i några olika medier och källor, till exempel i böcker, på webbplatser och i söktjänster på internet*. Det innebär att informationssökning i några olika medier och källor är obligatoriskt innehåll under årskurserna 4–6, men undervisningen kan lika gärna behandla andra medier och källor än böcker, webbplatser och söktjänster på internet för att få kunskaper om informationssökning.

Innehållet i ämnet svenska

Texten som följer kommenterar det centrala innehållet med utgångspunkt i de fem kunskapsområdena ”Läsa och skriva”, ”Tala, lyssna och samtala”, ”Texter”, ”Språkbruk” samt ”Informationssökning och källkritik”. Dessa kunskapsområden sammanfattar svenskämnet innehållsliga kärna. Samma kunskapsområden återkommer genom alla stadier. Indelningen är gjord för att på ett tydligt sätt belysa vad som är ämnets fokus och vad undervisningen ska ge eleverna kunskaper i och om.

Samma innehåll återfinns ofta i de olika stadierna, men det finns också innehållspunkter som inte är genomgående. Det beror på att en del moment kan anses avslutade tidigare, medan andra tillkommer senare under skoltiden.

I de flesta fall finns en progression i innehållet som gör att en innehållspunkt blir mer komplex ju äldre elever det handlar om. I vissa fall kan progressionen verka svagt uttryckt i kursplanen. Det beror på att en del innehåll behöver behandlas under en lång tid.

Läsa och skriva

Det centrala innehållet i det här kunskapsområdet är valt för att skapa förutsättningar för elevernas läs- och skrivutveckling.

Läsning

Läsning är genom hela skoltiden ett viktigt innehåll i svenskundervisningen. Med *gemensam läsning* avses en samlad undervisning där eleverna som grupp, tillsammans med lärare eller under lärares ledning, läser och arbetar med gemensamma texter. Med *enskild läsning* avses elevernas individuella läsning, där lärares stöd och uppföljning av den enskilda elevens lärande och utveckling är en viktig del. Det finns ingen tydlig skiljelinje mellan de båda arbetssätten. Tvärtom är tanken att de samspelar och förstärker varandra i undervisningen.

Undervisning om *sambandet mellan ljud och bokstav* betonas särskilt i årskurserna 1–6, eftersom det är en viktig del av den tidiga läsinläringen. För de flesta elever kommer den alfabetisk-fonemiska läsningen med hjälp av undervisningen successivt att övergå till en allt mer automatiserad ortografisk-morfemisk läsning. Några elever behöver dock fortsatt undervisning om detta, men i årskurserna 7–9 är det inte längre ett centralt innehåll i undervisningen för alla elever.

Undervisning i strategier för att avkoda och förstå texter är ett centralt innehåll i alla stadier. Med sådana strategier avses i kursplanen de konkreta sätt som en läsare använder för att ta sig an olika slags texter. När syftet är att arbeta med förståelse av texter är det viktigt att eleverna även ges möjlighet att ta del av texterna på annat sätt än genom egen avkodning. Det kan till exempel handla om högläsning eller att lyssna på inlästa texter. På så sätt kan eleverna ges möjlighet att arbeta med mer omfattande texter.

I årskurserna 1–3 ska undervisningen behandla *strategier för att avkoda och förstå ord, begrepp och enkla texter* som eleven läser själv eller tar del av på annat sätt. I årskurserna 4–6 vidgas innehållet till att behandla strategier för att *avkoda, förstå och tolka ord, begrepp och texter*. I årskurserna 7–9 ska undervisningen även handla om att urskilja texters *budskap och syfte* samt *innehåll som kan vara direkt uttalat eller indirekt uttryckt i texten*.

Återge och resonera om texter

Att kunna återge och resonera om innehållet i en text är något som eleverna har användning av i flera av skolans ämnen och i fortsatta studier. Det kan handla om texter som eleven läser själv eller tar del av på annat sätt. I årskurserna 4–9 ska eleverna i samband med läsning av olika texter få öva på att *återge delar av innehållet*. När eleverna läser och arbetar med sakprosatexter kan undervisningen särskilt i högre årskurser med fördel kombineras med innehållet under rubriken ”Informationssökning och källkritik”.

Eleverna i årskurserna 1–3 ska också få undervisning i att *resonera om innehållet i olika texter*. I årskurserna 4–6 ska undervisningen behandla resonemang om *budskap och handling i texterna*. I årskurserna 7–9 fördjupas och breddas innehållet så att undervisningen omfattar resonemang om texter *med koppling till upphovsperson, andra texter och egna erfarenheter*.

Skrivande

Skrivande är liksom läsning ett viktigt innehåll i undervisningen genom hela skoltiden. Med *gemensamt skrivande* avses en samlad undervisning där eleverna som grupp, tillsammans med lärare eller under lärares ledning, skriver och bearbetar gemensamma texter. Med *enskilt skrivande* avses elevernas individuella skrivande, där lärares stöd och uppföljning av den enskilda elevens lärande och utveckling är en viktig del. Det finns ingen tydlig skiljelinje mellan de båda arbetssätten. Tvärtom är tanken att de samspelar och förstärker varandra i undervisningen.

Alla elever ska få undervisning i skrivstrategier, det vill säga hur man skriver olika slags texter, hur man bygger upp dem och vilka språkliga drag som är aktuella för respektive texttyp. Därför återkommer *strategier* för att skriva texter som ett centralt innehåll i alla stadier. Eleverna i årskurserna 1–3 ska få undervisning i *strategier för att skriva ord, meningar och enkla texter*. I årskurserna 4–9 ska undervisningen behandla *skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar*, medan det i årskurserna 1–3 är tillräckligt med *skapande av texter där ord och bild samspelar*. Texter där ord och bild samspelar kan till exempel vara bilderböcker eller serietidningar. Texter där ord, bild och ljud samspelar kan vara olika typer av webbtexter, filmer eller dramatiseringar.

I kunskapsområdet ”Texter” nämns olika typer av texter som undervisningen ska behandla och som undervisningen kan utgå från när eleverna utvecklar sitt skrivande. Progressionen ligger främst i att olika innehållspunkter samspelar med varandra så att komplexiteten i de texter som behandlas gradvis ökar under skoltiden, samtidigt som undervisningsinnehållet om att läsa, arbeta med och skapa egna och gemensamma texter breddas och fördjupas. I årskurserna 4–6 ska undervisningen till exempel innehålla *hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning*. I undervisningen kan då elevernas resonemang om texter med fördel kombineras med skrivande av texter som har en enkel handling. I årskurserna 7–9 står det i motsvarande punkt att undervisningen ska behandla berättande texter med *miljö- och personbeskrivningar samt dialoger*. Undervisningen kan då också behandla skrivande av texter med miljö- och personbeskrivningar samt dialog.

Även de sakprosatexter som undervisningen behandlar ökar i komplexitet ju äldre eleverna blir. Innehållet som handlar om skrivande under rubriken ”Läsa och skriva” får därmed en tydlig progression genom att kombineras med innehåll under rubriken ”Texter”.

Textbearbetning

Alla elever ska också få undervisning om hur texter kommer till och få förståelse för att den första texten alltid kan utvecklas och förbättras. Bearbetningen kan gälla både textens innehåll och form och kan till exempel ske genom att eleven får lyssna på sin text och utveckla den tillsammans med andra. Genom att eleverna bearbetar texter kan de få syn på olika företeelser i språket och förstå hur texters budskap förändras genom språkliga val.

I årskurserna 4–6 ska undervisningen behandla *grundläggande textbearbetning*. Det kan till exempel handla om att i efterhand gå igenom egna eller gemensamma texter och göra förtydliganden. I årskurserna 7–9 ingår innehållet *bearbetning av egna och gemensamma texter till innehåll och form* i undervisningen. Här finns en progression i hur ingående eleverna arbetar med texterna, men också i att de ska bearbeta både egna och gemensamma texter.

Handstil och att skriva med digitala verktyg

Skrivundervisningen ska inte bara ge eleverna lust att skriva och ge uttryck för kunskap, fantasi och berättarglädje. Det är också betydelsefullt att kunna skriva på ett sätt som mottagaren kan läsa och förstå. Därför finns innehållet *handstil och att skriva med digitala verktyg* i alla årskurser. Att öva på en läslig handstil behöver inte vara synonymt med ett mekaniskt tränande av bokstävernas form. Det går också att arbeta med handstilen genom att skriva ord, meningar och texter. Det är dock viktigt att eleverna även ges möjlighet att skriva med digitala verktyg, när syftet är att arbeta med den skriftspråkliga utvecklingen.

Språkliga strukturer och normer

En läslig handstil och läsbara digitala texter är formaspekter på språket. Andra formaspekter handlar om *språkliga strukturer och normer*. Undervisning i dessa sidor av språket kan öka den språkliga tryggheten och därmed också lusten att uttrycka sig.

I årskurserna 1–3 är *grundläggande skrivregler med gemener och versaler samt de vanligaste skiljetecknen* ett centralt innehåll. I årskurserna 4–6 vidareutvecklas detta innehåll och undervisningen ska då också behandla bland annat *meningsbyggnad* och *ords böjningsformer*, medan eleverna i årskurserna 7–9 även ska få undervisning i *stavning* och *textbindning* samt *de vanligaste ordklasserna*.

Alfabetet samt verktyg för ordförståelse och språkriktighet

Innehållet *digitala verktyg för stavning och ordförståelse* finns i årskurserna 4–6. I årskurserna 7–9 breddas detta till att omfatta verktyg för *ordförståelse och språkriktighet*. I årskurserna 1–3 finns en innehållspunkt som heter *alfabetet*. I årskurserna 4–9 tillkommer *alfabetisk ordning* och i årskurserna 7–9 ska undervisningen även behandla *hur man hittar i innehållsförteckningar och ordböcker*.

Progressionen ligger också i att de texter undervisningen ska behandla blir mer komplexa i de högre årskurserna. Det får till konsekvens att eleverna behöver förstå fler nya ord och uttryck och därmed behöver arbeta mer aktivt med ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala

Kunskapsområdet som handlar om hur man talar, lyssnar och samtalar har stor betydelse för elevernas tilltro till sin språkförmåga.

Det är upp till läraren och eleverna att välja vad undervisningen ska utgå från i det här kunskapsområdet. Det kan vara någon eller flera av de olika texter som nämns under rubriken ”Texter”. Det går också att samverka med andra ämnen genom att utgå från ett arbetsområde hämtat till exempel från samhällsorienterande ämnen eller ämnet bild. Intentionen är att undervisningen, oavsett vilket innehåll man talar och samtalar om, ska ge eleverna kunskaper om hur de kan formulera sig tydligt, lyssna aktivt och upprätthålla och utveckla samtal och diskussioner.

Samtal

Att bygga upp kunskaper i att tala, lyssna och samtala är en komplex process som utvecklas under alla skolåren och innefattar många olika delar. En väsentlig del är att kunna delta i samtal av olika slag. Ett väl fungerande samtal kännetecknas av att deltagarna är lyhörda för varandra och både kan uttrycka sig, lyssna och visa intresse för det andra har att säga. Undervisningen ska därför ge eleverna möjlighet att lära sig både hur man kan uttrycka egna erfarenheter, tankar och känslor på ett begripligt och nyanserat sätt och hur man kan lyssna och respondera på det andra säger.

Eleverna i årskurserna 1–3 ska få undervisning i *strukturerade samtal*. Begreppet avser förberedda samtal under lärares ledning, med en struktur som stöttar elevernas muntliga kommunikation. Samtalen kan struktureras på olika sätt. Strukturen kan exempelvis syfta till att alla elever kommer till tals, att taltiden fördelas rättvist och att alla elever utifrån sina förutsättningar utmanas på ett sätt som gör att de utvecklar sin förmåga att kommunicera muntligt. I årskurserna 4–9 ska eleverna få möjlighet att delta i *olika former av samtal*, där graden av given struktur kan variera.

I årskurserna 1–3 ska eleverna få undervisning i att *berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter*. Avsikten här är bland annat att ge eleverna möjlighet att bygga upp ett varierat ordförråd.

Undervisningen ska också behandla hur man kan *lyssna*, bjuda in andra i samtalet och visa intresse för det andra har att säga genom att *ställa frågor och ge kommentarer*. I de lägsta årskurserna finns även ett innehåll som handlar om att *ge och ta emot muntliga instruktioner*.

I de högre årskurserna breddas och fördjupas undervisningen om hur man samtalar, formulerar sig och tar till sig andra människors åsikter. I årskurserna 4–

6 är det centrala innehållet att *lyssna aktivt, ställa frågor samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter i olika samtalssituationer och i samband med demokratiska beslutsprocesser*. Innehållet följs upp i årskurserna 7–9, då eleverna ska få undervisning i att *föra resonemang, samt formulera åsikter och argument*.

Muntliga presentationer och muntligt berättande

Det innehåll som handlar om *muntliga presentationer och muntligt berättande* lyfter fram olika aspekter av att föra fram ett muntligt budskap. Det finns olika slags hjälpmedel för att stödja muntliga presentationer och även dessa ska eleverna få undervisning om.

Undervisningens fokus förändras något över tid. De yngre eleverna, som kanske är ovana vid situationer där de förväntas berätta något för en grupp kamrater, behöver grundläggande kunskaper om hur man gör detta på ett framgångsrikt sätt. Eleverna i årskurserna 1–3 ska också få undervisning i hur man kan använda *föremål, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationer*.

I årskurserna 4–6 ska eleverna även få undervisning i *disposition och hur gester och kroppsspråk kan påverka en presentation*. Genom kunskaper om kroppsspråkets betydelse ökar elevernas medvetenhet om hur de kan använda kroppen för att förstärka sina presentationer och hur till exempel gester och ansiktsuttryck kan både hindra och hjälpa fram ett budskap. Att lära sig att anpassa innehållet i sin presentation är viktigt för att kommunikationen ska fungera. I årskurserna 7–9 ligger de tidigare årens innehåll till grund för undervisning i hur man kan anpassa presentationen till *syfte, mottagare och sammanhang*.

Strategier för att förstå och göra sig förstådd

Innehållspunkten *strategier för att förstå och göra sig förstådd* beskriver en metaspråklig förmåga: eleverna ska få undervisning i vilka strategier de kan ta till för att kunna kommunicera även i situationer då det egna språket sätter gränser. Det finns en mängd olika sådana strategier, till exempel att använda *kroppsspråk, omformuleringar, bilder och tecken*.

Inga kommunikationsstrategier fungerar så att man lär sig en av dem när man är liten och sedan med stigande ålder allt fler. I stället behöver eleverna redan från början få undervisning i olika strategier, så att de tidigt kan komma igång och våga ta risker genom att kommunicera även på mer osäker mark. Det är centralt för elevernas fortsatta lärande och utveckling att de förstår att de kan ha stor nytta av att använda kommunikativa strategier.

Texter

Det här kunskapsområdet beskriver vilka slags texter som undervisningen i svenska ska behandla. Det är viktigt att eleverna vid behov även ges möjlighet att

ta del av texter på annat sätt än genom egen avkodning. Det kan till exempel handla om högläsning eller att lyssna på inlästa texter. På så sätt kan eleverna ges möjlighet att arbeta med mer omfattande texter.

En utvecklad läs- och skrivförmåga innefattar kunskaper om olika typer av texter. Eleverna ska förstås få läsa för lusten och glädjen och möjligheten att diskutera texternas innehåll och sina läsupplevelser med andra. De ska också genom läsningen ges möjligheter att hitta svar på livsfrågor och få stöd i sin egen identitetsutveckling. Men eleverna behöver även utveckla kunskaper om att texter kan ha olika syften, hur olika texter är uppbyggda och hur man tolkar en text genom att exempelvis ställa frågor till den.

Texttyperna i kursplanens centrala innehåll är uppdelade i två huvudgrupper: *skönlitteratur* och *sakprosatexter*.

Skönlitteratur

Kursplanen vill betona vikten av att undervisningen behandlar skönlitterära texter med stor bredd, både berättande och poetiska. Kursplanen talar inte om exakt vilka texter undervisningen ska behandla, men urvalet ska göras i linje med syftestextens formuleringar om att *kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts*.

Progressionen ligger i texternas komplexitet, vilka ämnen de behandlar och att de anpassas efter elevernas utveckling från barn till ungdomar. Ju äldre eleverna blir, desto mer komplexa texter ska undervisningen behandla. För årskurserna 1–3 ska undervisningen behandla *skönlitteratur för barn*, vilket utvecklas till *skönlitteratur för barn och unga* i årskurserna 4–6 och till *skönlitteratur för ungdomar* i årskurserna 7–9. Det finns också en progression i vad texterna ska belysa. Kursplanen lyfter särskilt fram texter som belyser *människors upplevelser och erfarenheter* i årskurserna 1–3, vilket fördjupas till *människors villkor och identitets- och livsfrågor* i årskurserna 4–9. Detta är ett sätt att poängtera att undervisningen inte ska stanna vid att man enbart läser och behandlar texter som ligger nära elevernas egen erfarenhetsvärld. Elevnära texter är en bra utgångspunkt, men skolan ska också tillföra nya insikter och utveckla elevernas intressen och kunskaper. Det kan litteraturen bidra till.

Texters budskap, språkliga drag och uppbyggnad

Det centrala innehåll i årskurserna 4–9 som handlar om *berättande texters budskap, språkliga drag och uppbyggnad* har en tydlig progression.

I årskurserna 4–6 ska eleverna få undervisning om *hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning*. I årskurserna 7–9 vidgas detta till att även omfatta *miljö- och personbeskrivningar samt dialoger*.

Det här innehållet samspelar med strategier för läsning och skrivande i kunskapsområdet ”Läsa och skriva”. Genom att behandla texters uppbyggnad och hur olika texter liknar varandra och skiljer sig åt, kan undervisningen bidra till att

öka elevernas medvetenhet om hur de kan läsa olika typer av texter och vad de behöver ta hänsyn till när de skapar egna texter.

Skönlitterära författare

För att kunna sätta in texter i ett sammanhang behöver eleverna undervisning om de upphovspersoner som står bakom texterna.

Progressionen är tydligt åldersanpassad. I årskurserna 4–6 ska eleverna få möta *några skönlitterärt betydelsefulla barn- och ungdomsboksförfattare och deras verk*. I årskurserna 7–9 är det *skönlitterärt betydelsefulla författare och deras verk* som ska behandlas. Genom att läsa skönlitteratur, diskutera sin upplevelse av det lästa och dessutom få kunskaper om författaren kan elevernas förståelse för litteraturen fördjupas.

Någon litterär kanon eller författarkanon anges inte i kursplanen. Varje lärare avgör vilka författare och verk som undervisningen ska behandla.

Sakprosatexter

Även de sakprosatexter som behandlas i svenska ska bidra till att stödja utvecklingen mot det som anges i ämnets syfte. Liksom med de skönlitterära texterna ligger progressionen i texternas komplexitet, vilka ämnen de behandlar och att de anpassas efter elevernas utveckling från barn till ungdomar.

Alla skolans ämnen har ansvar för att, inom ramen för ämnet, studera de olika texter som används i undervisningen. Svenskämnen har alltså inte ansvar för att eleverna kan läsa sakprosatexter som hör till andra ämnen. Däremot kan undervisningen om sakprosatexter på lektionerna i svenska underlätta elevernas förståelse av texter i andra ämnen. I arbetet med olika texter finns också goda möjligheter för svenskämnen att samverka med andra ämnen, exempelvis matematik, när undervisningen behandlar instruerande texter och hur stegvisa instruktioner kan byggas upp.

I årskurserna 1–6 ska undervisningen behandla *beskrivande, förklarande och instruerande texter*. Eleverna i mellanstadiet ska även få undervisning om hur texternas *innehåll kan organiseras*. I årskurserna 7–9 tillkommer *argumenterande texter* och undervisning om texternas *syfte, innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag*.

Texter som kombinerar ord, bild och ljud

Undervisningen ska också behandla texter *som kombinerar ord och bild* i årskurserna 1–3 och i årskurserna 4–9 även *ljud*, det vill säga texter där flera olika medier samspelar och alla behöver läsas på olika sätt för att tillsammans bli meningsbärande. Det kan till exempel vara film, spel, webbtexter, tv-serier och teaterföreställningar. Tanken med innehållet här är att eleverna ska få arbeta med hur budskap byggs upp och berättelser drivs framåt i sammansatta uttrycksformer.

I sin vardag möter eleverna en mängd olika typer av text i många olika sammanhang, och gränserna mellan olika texttyper är flytande. Därför ska även de texter som eleverna kommer i kontakt med på sin fritid ingå i undervisningen.

Texter i digitala miljöer

Texter i digitala miljöer har vanligen en komplex uppbyggnad, där man exempelvis genom att klicka på en länk eller bild får fram andra texter och bilder. De digitala miljöerna är ofta interaktiva, så att användaren ges möjlighet att själv producera text, ta till sig information och kommunicera med andra. Eleverna behöver därför få utveckla sin förmåga att läsa och kommunicera i tal och skrift även i digitala miljöer, så att de kan dra nytta av de möjligheter till information och kommunikation som digitala verktyg och medier erbjuder. Detta är en viktig grund för att eleverna ska kunna delta aktivt i fortsatta studier och samhällsliv.

Progressionen markeras här genom att eleverna i årskurserna 1–3 arbetar med *texter i digitala miljöer för barn*, medan äldre elever får röra sig inom ett bredare område.

Språkbruk

I kunskapsområdet ”Språkbruk” ryms sådana aspekter av språket som är nödvändiga att kunna i alla språkliga sammanhang, oavsett om man läser, skriver, talar, lyssnar eller samtalar. Här finns till exempel *ord och begrepp* med som ett innehåll, eftersom ett brett och djupt ord- och begreppsförråd är betydelsefullt för alla språkliga uttrycksformer. Innehållet som beskrivs i kunskapsområdet ”Språkbruk” är således möjligt att kombinera med allt annat innehåll i ämnet svenska.

Språkliga strategier för att minnas och lära

Eftersom språket är en viktig del av lärandet är *språkliga strategier för att minnas och lära* ett centralt innehåll genom hela skoltiden.

Med hjälp av språket skapar man förutsättningar för att ta in kunskap, men språket behövs också för att strukturera och minnas det inlärd eller upplevt. Det här innehållet beskriver en metakognitiv förmåga. Den innebär att eleverna ska bli medvetna om hur de själva, med hjälp av sina språkliga resurser, lär sig saker och vilka strategier de kan ta till för att förstå och minnas det som behandlas.

I årskurserna 4–9 är *grafiska modeller* ett exempel på sådana strategier. Grafiska modeller kan användas för att exempelvis göra jämförelser, visualisera händelseförlopp eller synliggöra relationen mellan olika begrepp, vilket kan hjälpa eleverna att organisera sitt tänkande och bidra till ökat lärande. Lärare och elever har förstås möjlighet att välja andra strategier än de som exemplifieras i kursplanen om de fungerar bättre för den enskilda individen. Här kan till exempel estetiska lärprocesser spela en stor roll. Det kan exempelvis vara att samla eller producera bilder för att minnas, förstå och förklara något.

Ord och begrepp

Ett utvecklat ord- och begreppsörråd är en viktig grund för vidare studier och delaktighet i samhället. Barn och ungdomar som har ett utvecklat ordörråd har också möjlighet att verbalt uttrycka känslor på ett mer nyanserat sätt. Ett innehåll som därför finns genom hela skoltiden är *ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter*. Undervisningens innehåll och elevernas behov avgör vilka ord och begrepp som ska lyftas fram. Till exempel kan undervisningen behandla olika begrepp som återfinns i de texter eleverna läser.

Kunskaper om ord och begrepp handlar dock inte bara om vikten av att ha ett utvecklat ordörråd. Här ingår också kunskaper om hur olika ord och uttryck kan uppfattas och hur omgivningen kan påverkas av sättet man uttrycker sig på. I årskurserna 7–9 ska eleverna därför också få lära sig om ords och begrepps *nyanser och värdeladdning*.

Skillnader i språkanvändning

Innehållet som behandlar *skillnader i språkanvändning* hör tydligt ihop med det långsiktiga målet att utveckla förmågan att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang. Meningen är att eleverna ska utveckla en muntlig och skriftlig mottagarmedvetenhet. Det innebär att de ska få träning i att tala och skriva med tanke på en viss läsare eller lyssnare och ett visst sammanhang. Är mottagaren en person utan förkunskaper eller en som kan mycket om ämnet? Är mottagaren äldre eller yngre än jag själv? Är sammanhanget informellt eller mer formellt? Avsikten är att eleverna ska förstå att de själva kan påverka sitt budskap och hur det uppfattas, med hjälp av hur de väljer att uttrycka sig.

Här finns en tydlig progression. I årskurserna 1–3 ska eleverna få lära sig om *hur ord och yttranden uppfattas av omgivningen beroende på kroppsspråk och tonfall*. För årskurserna 4–6 fördjupas studierna genom att undervisningen ska behandla *formellt och informellt språk samt skillnader i språkanvändning beroende på mottagare, syfte och sammanhang*. Perspektivet vidgas ytterligare för årskurserna 7–9 med innehållet *språkets betydelse för att utöva inflytande*. Det som ska studeras här är hur man kan använda sitt språk medvetet för att till exempel kunna påverka beslut.

Yttrandefrihet och integritet i olika medier

Ett ansvarsfullt agerande vid kommunikation i olika medier handlar om att ha kunskap om vad som är tillåtet och inte. Det omfattar också att lära sig att sätta gränser för att värna den egna integriteten. Digitala medier och verktyg erbjuder stora möjligheter till kommunikation, men det innebär också att barn och unga riskerar att bryta mot lagen utan att de är medvetna om det. Exempel på sådana handlingar är att förtala personer i sociala medier eller att publicera kränkande bilder. Det finns också regler för hur man får använda texter och bilder som andra har skapat.

I årskurserna 1–6 ska undervisningen behandla *möjligheter och risker vid egen kommunikation i digitala medier*. Detta perspektiv vidgas i årskurserna 7–9 till det mer generella *ansvarsfullt agerande vid kommunikation i digitala och andra medier och i olika sammanhang*.

Nordiska grannspråk och nationella minoritetsspråk

I årskurserna 7–9 ska undervisningen behandla *de nordiska grannspråken*. Med de nordiska språken avses i kursplanen de språk som är huvudspråk i något nordiskt land. Det är inte meningen att eleverna ska lära sig att tala de nordiska språken. Däremot kan de exempelvis få lära sig några framträdande skillnader och likheter mellan dem. I årskurserna 7–9 ska undervisningen också behandla *de nationella minoritetsspråken i Sverige*: finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Det kan till exempel handla om vilka språkliga rättigheter som de som använder språken har. Här finns goda möjligheter för svenskämnet att samverka med de samhällsorienterande ämnena.

Även andra minoritetsspråk kan förstås behandlas i undervisningen, vilket stämmer väl överens med syftet att eleverna ska kunna *verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts*.

Informationssökning och källkritik

Vi lever i ett samhälle där vi hela tiden utsätts för information och budskap av skilda slag. Det är därför en angelägen uppgift för skolan att ge eleverna kunskaper om hur de kan hitta den information de behöver, hur man sovrar för att välja bort överflödigt information samt hur man kritiskt granskar och värderar källor. Informationssökning och källkritik löper därför som en röd tråd genom det centrala innehållet under alla skolåren.

Progressionen här handlar både om mängden källor och om källornas komplexitet.

Informationssökning

I årskurserna 1–3 ska eleverna få arbeta med att söka information i *källor för barn*. Med ökande läs- och skrivförmåga och större erfarenhet kan eleverna på högre stadier använda ett mer varierat utbud av källor. De exempel på källor som ges i kursplanen för årskurserna 4–6, *böcker, webbplatser och söktjänster på internet*, vill visa att undervisningen inte ska stanna vid att låta eleverna läsa det som står i läroböckerna. De ska även få undervisning i hur man hittar information på andra ställen. Genom undervisning om informationssökning i *söktjänster på internet* kan eleverna få möjlighet att lära sig hur de kan hantera och värdera den mängd förslag som en sådan sökning kan ge. Det kan exempelvis handla om att kunna se vad en text handlar om och var den kommer ifrån. En sådan kunskap kan hjälpa eleverna att välja vilken information som är värd att ta del av i sin helhet. I årskurserna 7–9 ska eleverna få arbeta med allsidig informationssökning, *på bibliotek och på internet, i böcker och massmedier samt genom intervjuer*.

Förmågan att söka information på många olika sätt är en viktig grund för delaktighet i samhället, exempelvis i fortsatta studier och arbetsliv.

Källkritiskt förhållningssätt

För att vara väl rustade i privatlivet, som samhällsmedborgare och inför framtida studier och arbetsliv, behöver eleverna också kunskaper om hur man värderar användbarheten hos information som kommer från olika källor. Värderingen handlar dels om trovärdighet, dels om relevans för de egna behoven. Värderingen av trovärdighet handlar både om att lära sig granska källor kritiskt och att lära sig avgöra när det är befogat att lita på en källa. Värderingen av relevans handlar i sin tur om att lära sig välja källor med rätt kunskapsnivå och som är användbara i sammanhanget, exempelvis för att besvara en frågeställning. Det är också betydelsefullt att hitta texter som är skrivna så att man förstår dem.

I årskurserna 1–6 ska undervisningen behandla *hur texters avsändare påverkar innehållet*, vilket innebär att eleverna ska göras uppmärksamma på att det bakom varje text finns en avsändare och att det kan påverka textens budskap och utformning. I årskurserna 7–9 ska undervisningen behandla *hur man jämför källor och prövar deras tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt*. Det är viktigt att påpeka att ett källkritiskt förhållningssätt inte nödvändigtvis innebär att vara kritisk eller negativ till budskapet. Det handlar snarare om att lära sig att pröva en källas trovärdighet genom att ställa frågor om dess avsändare, syfte och budskap.

Kommentarer till kursplanens bedömnings- och betygskriterier

Bedömnings- och betygskriteriernas uppgift är att fungera som måttstock för bedömning av elevens kunskaper. Kriterierna behöver läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

Läraren använder bedömnings- och betygskriterierna för att bedöma elevens kunskapsutveckling inom ämnet. Det kan vara skriftliga omdömen i den individuella utvecklingsplanen (IUP:n) som görs en gång per år i anslutning till ett utvecklingssamtal. På så sätt får läraren underlag för att avgöra om eleven behöver ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för undervisningen eller ges särskilt stöd. Det kan också vara ett underlag för att säkerställa att eleven får tillräckliga utmaningar för att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Att ge ett omdöme innebär att läraren värderar de kunskaper eleven hittills har inhämtat i ämnet, utifrån vad undervisningen har gett eleven förutsättningar att utveckla i förhållande till kriterierna.

Om en elev eller vårdnadshavare begär betyg kan detta ersätta omdömen i årskurserna 6–9. Oavsett om läraren formulerar omdömen eller sätter betyg utgår läraren från betygskriterierna.

Kriterier för bedömning av godtagbara kunskaper

I lågstadiet finns i vissa ämnen kriterier som är ett stöd för läraren att bedöma om en elev har uppnått en lägsta godtagbar nivå vid slutet av en årskurs. Många elever kan förstås ha kommit längre i sin kunskapsutveckling. Läraren gör avstämningar i förhållande till bedömningskriterierna under terminerna för att sammanfatta och dokumentera det kunnande eleven har visat. Sådana avstämningar är ett sätt för läraren att säkerställa att det finns ett brett och varierat underlag vid tiden för bedömning av om en elev når eller inte når de bedömningskriterier som minst ska uppnås.

Betygskriterier i årskurser där betyg kan sättas

I den sammantagna bedömningen vid betygssättningen fäster läraren större vikt vid sådana kunskaper som betonas i syftet eller som kan kopplas till många eller omfångsrika punkter i det centrala innehållet. Läraren fäster också större vikt vid sådant som undervisningen har fokuserat på och där eleven fått möjlighet att fördjupa sina kunskaper. Det innehållsliga sammanhanget är viktigt då de val läraren gör i undervisningen har betydelse för vad som blir möjligt för eleven att lära sig och därmed vad som blir relevant att bedöma. Detta är skälet till att betygskriterierna måste läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

För att betygskriterierna ska fungera som ett användbart verktyg för en sammantagen bedömning är de formulerade på ett övergripande sätt. På så vis ger de läraren möjligheter att göra en allsidig bedömning utifrån ett brett och varierat underlag som lämnat utrymme för eleven att visa sina kunskaper på olika sätt. Under terminen görs också avstämningar i förhållande till betygskriterierna för att sammanfatta och dokumentera det kunnande eleven har visat. Dessa avstämningar kan även ligga till grund för omdömen i den skriftliga individuella utvecklingsplanen. Sådana avstämningar är också ett sätt för läraren att säkerställa att det finns ett brett och varierat underlag vid tiden för betygssättning i de fall en elev eller vårdnadshavare begär detta.

Lärarens uppgift är att sätta det betyg som sammantaget motsvarar elevens kunskaper genom att hitta den bästa överensstämmelsen mellan betygsunderlaget och betygskriterierna. En sammantagen bedömning handlar om att läraren analyserar både hur elevens kunskaper förhåller sig till betygskriteriernas delar och vilket betyg som helheten indikerar. För att få en bild av den sammantagna nivån på elevens kunskaper är tyngdpunkterna i ämnet vägledande. Läs mer om sammantagen bedömning vid betygssättning i Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om betyg och provning.

Progressionen i betygskriterierna

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 liknar i stor utsträckning varandra. Men när läraren tolkar betygskriterierna i relation till kursplanen och undervisningen blir det tydligt att progressionen bärs av det centrala innehållet. Detta skiljer sig åt mellan olika stadier genom att det konkreta undervisningsinnehållet blir mer komplext i högstadiet.

Medverka och bidra i bedömnings- och betygskriterierna

I bedömnings- och betygskriterierna är *medverka* och *bidra* nyckelbegrepp som endast återfinns i kriterier för bedömning av godtagbara kunskaper i årskurs 3 samt på E-nivå i årskurs 6 och 9. Begreppen är tänkta att ange en konstaterad aktiv medverkan och ett konstaterat aktivt bidrag av eleven. Till exempel står det i betygskriterierna för ämnet svenska att eleven medverkar i att visa förståelse av texter och bidrar till resonemang om innehållet i olika texter. Här behöver läraren avgöra vad som krävs för att kunna konstatera att eleven har medverkat respektive bidragit. Det behövs också kunskap och kännedom om varje enskild elev för att kunna avgöra när eleven medverkar eller bidrar.

Bedömnings- och betygskriterierna i ämnet svenska

Bedömnings- och betygskriterierna i svenska beskriver nivån för godtagbara kunskaper i årskurs 3 och för de olika betygsstegen i årskurs 6 och 9.

Kriterierna är indelade i fyra stycken.

- Det första stycket handlar om samtal och muntlig framställning och det andra stycket handlar om skrivande. Dessa båda stycken utgår från det första långsiktiga målet som handlar om att kommunicera i tal och skrift samt med andra former för kommunikation.
- Det tredje stycket utgår från det andra långsiktiga målet som handlar om att läsa och reflektera över texter.
- Det fjärde stycket utgår från det tredje långsiktiga målet som handlar om informationssökning och källkritik.

Läsning i bedömnings- och betygskriterierna

Att kunna läsa är viktigt för elevens självständighet och möjligheter att göra aktiva val i privatlivet, som samhällsmedborgare och inför framtida studier och arbetsliv. Det som står om läsning i bedömnings- och betygskriterierna utgår från att läsning är en produkt av två samverkande faktorer: avkodning och förståelse, som båda är nödvändiga. I kriterierna är förmågan att avkoda uttryckt som att eleven *läser med flyt*. Läraren bedömer både elevens förmåga att avkoda skriftspråk och förmågan att förstå det skriftspråkliga innehållet. Avsikten är att läraren gör en samlad bedömning av elevens läsning.

Kriterierna för bedömning av godtagbara kunskaper i årskurs 3

Förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt med andra former för kommunikation

De två första styckena i bedömningskriterierna i årskurs 3 utgår från ovanstående mål. De avser att rikta lärarens bedömningsfokus mot elevens förmåga att kommunicera. I det första stycket beskrivs den muntliga kommunikationen och i det andra stycket beskrivs den skriftliga.

Eleven samtalar om elevnära ämnen och medverkar i att ställa frågor, ge kommentarer och uttrycka åsikter. Eleven medverkar i att berätta om vardagliga händelser.

Det första stycket innehåller konkreta detaljer ur det centrala innehållet. Avsikten är att läraren bedömer olika aspekter av hur eleven deltar i samtal. Läraren bedömer också om eleven medverkar i muntligt berättande om vardagliga händelser.

Eleven skriver kända ord och medverkar i att skriva enkla meningar.

Det andra stycket som handlar om elevens skrivande innebär att läraren bedömer om eleven skriver kända ord. Det innebär att eleven själv skriver enstaka bekanta ord på ett sätt som är begripligt för mottagaren. Läraren bedömer också om eleven medverkar i att skriva enkla meningar.

Förmåga att läsa och reflektera över skönlitteratur och andra texter

Det tredje stycket i bedömningskriterierna handlar om elevens förmåga att läsa och reflektera över innehållet i texter.

Eleven läser enkla meningar i bekanta och elevnära texter med kända ord. Eleven svarar på frågor om innehållet och visar begynnande läsförståelse. Eleven bidrar i kommunikation om innehållet i texter som eleven lyssnat till.

Formuleringarna riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens läsning, det vill säga både elevens förmåga att avkoda skriftspråk och förmågan att förstå det skriftspråkliga innehållet. Bedömningskriterierna omfattar förutom elevens egen läsning även kommunikation om innehållet i texter som eleven lyssnat till. Avsikten är att läraren bedömer om eleven kan bidra i samtal om olika texter som kan vara mer omfattande, även då elevens förmåga att avkoda skriftspråk fortfarande är under utveckling.

Förmåga att söka information från olika källor och värdera dessa

Det fjärde stycket i bedömningskriterierna riktar fokus mot elevens förmåga att söka information.

Eleven medverkar i att söka information från givna källor.

Formuleringen här innebär att läraren bedömer om eleven medverkar i att söka information ur källor som läraren pekar ut.

Betygskriterierna i årskurserna 6 och 9

Förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt med andra former för kommunikation

De två första styckena i betygskriterierna i årskurserna 6 och 9 utgår från ovanstående mål. De avser att rikta lärarens bedömningsfokus mot elevens förmåga att kommunicera. I det första stycket beskrivs den muntliga kommunikationen och i det andra stycket beskrivs den skriftliga.

Årskurs 6

*Eleven samtalar om bekanta ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra enkla muntliga framställningar. (E)*

*Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. (C)*

*Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. (A)*

Årskurs 9

*Eleven samtalar om varierande ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Eleven **medverkar** i att framföra åsikter och argument. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra muntliga framställningar. (E)*

*Eleven samtalar om varierande ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven framför åsikter och argument på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. (C)*

*Eleven samtalar om varierande ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Eleven framför åsikter och argument på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. (A)*

Den inledande meningen i det första stycket riktar lärarens fokus mot hur eleven samtalar. I årskurs 6 gäller bedömningen samtal om bekanta ämnen. Det kan till exempel vara ämnen som tidigare har behandlats i undervisningen. I högstadiet gäller bedömningen samtal om varierande ämnen. Läraren bedömer i vilken grad eleven samtalar på ett sätt som gör att samtalen upprätthålls. I bedömningen kan läraren ta hänsyn till i vilken utsträckning eleven samspekar med andra. Det kan handla om hur väl eleven lyssnar på andra elevers inlägg och bemöter dessa eller i vilken mån eleven bjuder in andra elever att delta i samtalet, exempelvis genom att ställa frågor. I högstadiet bedömer läraren också hur väl eleven framför åsikter och argument.

Den avslutande meningen i det första stycket fokuserar på hur eleven förbereder och genomför muntliga framställningar. I årskurs 6 kan läraren exempelvis beakta hur väl dispositionen fungerar. I högstadiet kan läraren även beakta hur väl eleven anpassar muntliga framställningar till exempelvis mottagare. Läraren kan också ta hänsyn till i vilken grad framställningarna väcker intresse, hur tydligt huvudbudskapet framgår eller i vilken mån innehållet är relevant.

Det andra stycket i betygskriterierna riktar fokus mot elevens skriftliga framställningar.

Årskurs 6

*Eleven skriver **ord och enkla meningar** samt **medverkar** i att skriva och strukturera texter. (E)*

*Eleven skriver texter med **flera meningar** och strukturerar texterna på ett **delvis fungerande** sätt. (C)*

*Eleven skriver texter med **flera meningar och tydligt innehåll** och strukturerar texterna på ett **fungerande** sätt. (A)*

Årskurs 9

*Eleven skriver **enkla** texter med flera meningar och tydligt innehåll och **bidrar** till att anpassa texterna till mottagare och syfte. Dessutom **medverkar** eleven i att strukturera texterna. (E)*

*Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval, tydligt innehåll och **viss** anpassning till mottagare och syfte. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **delvis fungerande** sätt. (C)*

*Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval, tydligt innehåll och **god** anpassning till mottagare och syfte. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **fungerande** sätt. (A)*

Det sammanfattande uttrycket *texter* kan omfatta alla slags texter som anges i det centrala innehållet och som behandlats i undervisningen, såväl skönlitteratur som sakprosatexter.

Bedömningen i årskurs 6 gäller i vilken mån eleven skriver ord, meningar och texter samt hur väl eleven strukturerar texterna. I bedömningen kan läraren till exempel beakta i vilken grad texterna kännetecknas av en tydlig inledning och avslutning. I högstadiet tillkommer att läraren bedömer om eleven skriver olika slags texter, om texterna kännetecknas av tydligt innehåll och varierat ordval samt i vilken grad eleven anpassar sitt skrivande till mottagare och syfte. Läraren kan då exempelvis ta hänsyn till i vilken grad eleven anpassar val av ord och uttryck till olika mottagare.

Förmåga att läsa och reflektera över skönlitteratur och andra texter

Det tredje stycket i betygskriterierna fokuserar på elevens förmåga att läsa, återge och resonera om olika slags texter.

Årskurs 6

*Eleven läser texter med bekant innehåll och **kända ord** och **medverkar** i att visa förståelse av texterna. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter. (E)*

*Eleven läser texter med bekant innehåll med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av texterna. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter. (C)*

*Eleven läser texter med bekant innehåll med **flyt** och visar **god** förståelse av texterna. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter. (A)*

Årskurs 9

*Eleven läser **enkla** texter och **medverkar** i att visa förståelse av texterna. Eleven **medverkar** i att återge delar av innehållet i olika texter. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter. (E)*

*Eleven läser olika slags texter med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av texterna. Eleven återger delar av innehållet i olika texter på ett **delvis relevant** sätt. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter. (C)*

*Eleven läser olika slags texter med **flyt** och visar **god** förståelse av texterna. Eleven återger delar av innehållet i olika texter på ett **relevant** sätt. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter. (A)*

Progressionen mellan stadierna står i relation till det centrala innehållet. I årskurs 6 gäller bedömningen texter med bekant innehåll, medan bedömningen i högstadiet kan omfatta ett bredare spann av texter. Det sammanfattande uttrycket *texter* kan omfatta alla slags texter som anges i det centrala innehållet och som behandlats i undervisningen, såväl skönlitteratur som sakprosatexter.

De inledande formuleringarna i stycket riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens läsning, det vill säga både elevens förmåga att avkoda skriftspråk och förmågan att förstå det skriftspråkliga innehållet. Läraren bedömer också hur väl eleven resonerar om innehållet i olika texter. Bedömningen kan här även omfatta resonemang om texter som eleven lyssnat till eller tagit del av på annat sätt.

Det övergripande uttrycket *innehållet i texterna* kan omfatta den bredd av olika aspekter som har behandlats i undervisningen, exempelvis texternas budskap, handling, syfte och upphovsperson. I bedömningen kan läraren ta hänsyn till i vilken utsträckning eleven uttrycker allmänna och vaga iakttagelser eller djupare och mer välgrundade tankar om texterna. I högstadiet bedömer läraren dessutom hur väl eleven återger delar av innehållet i olika texter. Det kan till exempel handla om i vilken utsträckning eleven återger innehållet så att det viktigaste framgår. Även här kan bedömningsunderlaget utgå från texter som eleven lyssnat till eller tagit del av på annat sätt.

Förmåga att söka information från olika källor och värdera dessa

Det fjärde stycket i betygskriterierna handlar om elevens förmåga att söka och värdera information.

Årskurs 6

*Eleven **medverkar** i att söka information från givna källor och **bidrar** till resonemang om informationens användbarhet. (E)*

*Eleven söker på ett **delvis fungerande** sätt information från givna källor och för **enkla** resonemang om informationens användbarhet. (C)*

*Eleven söker på ett **fungerande** sätt information från givna källor och för **utvecklade** resonemang om informationens användbarhet. (A)*

Årskurs 9

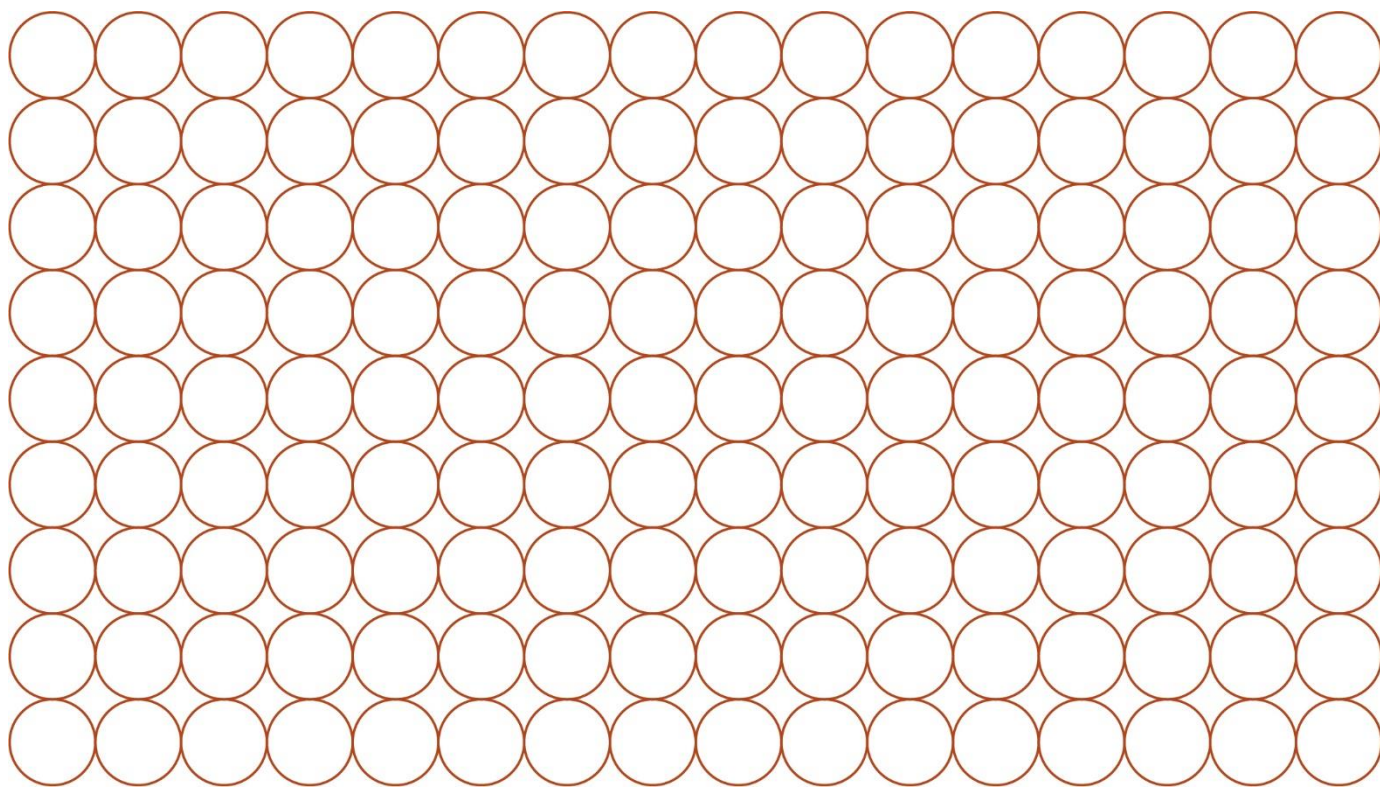
*Eleven **medverkar** i att söka och välja information från olika källor och **bidrar** till resonemang om informationens trovärdighet och relevans. (E)*

*Eleven söker och väljer på ett **delvis fungerande** sätt information från olika källor och för **enkla** resonemang om informationens trovärdighet och relevans. (C)*

*Eleven söker och väljer på ett **fungerande** sätt information från olika källor och för **utvecklade** resonemang om informationens trovärdighet och relevans. (A)*

Den inledande formuleringen riktar lärarens fokus mot elevens förmåga att söka information. I årskurs 6 gäller bedömningen hur väl eleven söker information från källor som läraren pekar ut, medan bedömningen i högstadiet omfattar hur väl eleven söker och väljer information från olika källor. Läraren kan då exempelvis ta hänsyn till i vilken utsträckning eleven hanterar källor av olika slag och i vilken grad eleven väljer information som är relevant i sammanhanget.

Den avslutande formuleringen riktar lärarens fokus mot hur eleven värderar och resonerar om informationen. Bedömningen i årskurs 6 fokuserar på i vilken grad eleven för resonemang om informationens användbarhet, något som i högstadiet vidgas och fördjupas till att gälla i vilken grad eleven för resonemang om informationens trovärdighet och relevans. Det kan till exempel handla om i vilken mån eleven gör kopplingar mellan källornas avsändare och budskap.

Skolverket

www.skolverket.se